

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ФАХОВИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ "УКРАЇНСЬКИЙ МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС"
ВИДАВНИЦТВО «ГЕЛЬВЕТІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

UCRAINA LIBERTATEM

ТРАНСФОРМАЦІЯ
ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ
ТА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ
ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ

УДК 7.071.1-054.7:39(=161.2)(043.2)

Анфіногенова Дар'я Андріївна, студентка кафедри дизайну

Здор Оксана Григорівна, науковий керівник, старший викладач кафедри дизайну

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ЗБЕРЕЖЕННЯ І ТРАНСЛЯЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЙ В ТВОРЧОСТІ МИТЦІВ-ЕМІГРАНТІВ, ЗОКРЕМА В. КОРОЛІВА- СТАРОГО, В СУЧАСНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. Досліджено роль українських митців-емігрантів початку ХХ ст. у трансляції українських народних мотивів і традицій в книжковому дизайні та дизайні поліграфічної продукції. Центральною постаттю дослідження є В. Королів-Старий – письменник, художник та видавець, чия творчість поєднує модерні графічні рішення з національним фольклором. Також аналізується діяльність митців, з якими співпрацював В. Королів-Старий, і які вплинули на формування візуальної складової сучасного книжкового дизайну. Робота демонструє, що митцям-емігрантам, які знаходилися поза межами України, вдалося втілити свою ідентичність у творчості таким чином, що вони мають вагомий вплив на сучасний культурний простір.

Ключові слова: Василь Королів-Старий, українська еміграція, українська культура і традиції, книжковий дизайн, ілюстрація.

Вступ. Тема збереження і трансляції українських культурних традицій у творчості митців-емігрантів не втрачає своєї актуальності та має значний вплив на розвиток українського графічного дизайну. За умов політичних репресій та внаслідок поразки визвольних змагань багато визначних українських митців вимушено опинилися в еміграції, де продовжили свою діяльність, в якій зберегли національну спадщину та сформували на її основі нову візуальну мову.

Вже існуючі дослідження (М. Осадчий, Л. Яворська, О. Ковальчук) загально розглядали тему еміграційної творчості та розвитку українських видавництва. Проте бракує більш детального розкриття діяльності Василя Короліва-Старого та його сучасників, а саме їх ролі в книжковому дизайні та систематичній відданості ідеї збереження українських національних мотивів.

Метою роботи є висвітлення та аналіз творчості В. Короліва-Старого, а також творчості митців, з котрими він ідейно та практично взаємодіяв. Визначення впливу

цієї діяльності на сучасну культуру і книжковий дизайн.

Основний матеріал. Розвиток української культури і дизайну зокрема, початку ХХ ст. переживав злети і падіння в складних умовах виборювання Україною права на свою ідентичність та національну спадщину. Події Першої світової війни та поразки визвольних змагань 1917-1921 рр. спричинили розпад УНР, посилення репресій з боку російської імперії та хвилі еміграції. Закордоном вимушено опинилася велика кількість митців, одним із них був Василь Королів-Старий. Ще перебуваючи в Україні він активно займався редакторською справою, був одним із засновників видавництва «Час» (журнал «Книгарь», ілюстровані дитячі книжки, словники) та «День» (ілюстровані листівками альбоми, присвячені Києву). Проте розквіт діяльності В. Короліва-Старого відбувся закордоном, де він реалізувався як письменник, художник та видавець. [1]

Творчість Короліва-Старого була просякнута зверненнями до національної спадщини та українського фольклору, уособлювала простоту та близькість до читача. Яскравими прикладами з наявними символами духовного спадку стали збірки «Нечиста сила» (1923) та «Чмелик» (1920), а також п'єси «Русалка-жаба» і «Лісове свято».

Візуальному оформленню друкованих видань автор приділяв чималу увагу, іноді сам створював замальовки, що демонстрували український побут і символи, а також співпрацював з художниками-графіками української еміграції. Видання його книг у Празі містили ілюстрації Роберта Лісовського та Софії Зарицької. До прикладу видання «Чмелика» містило мінімалістичну обкладинку, прикрашену орнаментом, витриману композицію ілюстрацій і тексту на сторінках, на початку розділів була вміщена буквиця та орнаментальна ілюстрація. Характерними рисами оформлення інших книг письменника були українська символіка в поєднанні з модерними графічними рішеннями та чітка типографія.

Прикладом роботи Короліва-Старого як ілюстратора є обкладинка «Календаря Благовѣстника» (1935) створена на Закарпатті: «Центральний портрет зображає Христа в складній за окресленням рамці» «Неординарна обкладинка «Календаря Благовѣстника» має певні риси і символічного оформлення, ... у тератологічному візерунку використано символ — рибу». [2]

Окремо варто розглянути творчість визначних графіків, котрі працювали поруч із Василем Королівим-Старим, поєднуючи європейські модерні тенденції з національними українськими мотивами. Роберт Лісовський – основні напрямки його

роботи включали книжковий дизайн, розробку обкладинок і титульних сторінок, оформлення плакатів та журналів. Митець часто зображував силуетні фігури, декоративні рослинні або геометризовані мотиви, приділяв увагу композиції та шрифтовому рішенню, експериментував із поєднаннями масивних рукописних шрифтів та стриманих друкарських. Наприклад, журнал «Українське мистецтво» (20-ті роки). Павло Ковжун – створював екслібриси, плакати та обкладинки до книжок, поєднував шрифти із зображеннями у ритмічні композиції. У часописах «Мистецтво» (1932) та «Наш світ» при оформленні поєднував український бароковий орнамент із конструктивістською чіткістю. Петро Андрусів – працював над книжковими обкладинками та орнаментами для дитячих видань, в яких модерно стилізував фольклорні мотиви. Переосмислював народний декор задля функціональності плакату «Свято молоді у Львові» (1935) та ілюстрацій до «Календаря Українського католика». Вирізнявся увагою до гармонійного поєднання кольорів. Михайло Осінчук – активно ілюстрував навчальні та дитячі книжки і підручники, наприклад, «Кобзарик» (1934). У своїй графіці використовував традиційний орнамент. Творчість цих митців, що неодмінно зверталася до національної спадщини, була переосмислена і вписана у вируючий європейський модерн, що робило її одночасно актуальною для іноземних поціновувачів і зрозумілою для українських послідовників.

Нині в українському дизайні ми можемо прослідкувати вплив мотивів Короліва-Старого та його сучасників: буквиці, орнаментальні рамки, стилізація рослин та пташок, гармонійне поєднання тексту та ілюстрації, увага до шрифтових рішень, поєднання сучасної типографії із рукописними або декоративними заголовками. Особливо виразно це представлено у виданнях, окремих ілюстрованих альбомах та проектах, котрі прямо посилаються на творчість митців. [3]

Висновки. Творчість Василя Короліва-Старого і плеяди художників-графіків, що працювали в еміграції, дала можливість побачити українську мистецьку традицію в нових історичних умовах. Книжкова графіка, дизайн обкладинок, декоративні мотиви та шрифтові рішення перетворилися на носії національної пам'яті, відображали духовну єдність народу. Збереження й трансляція цих традицій проявляються і сьогодні — у сучасних українських видавничих практиках, стилістиці шрифтів, популярності ручної графіки, натхненної народними формами. Таким чином, доробок митців-емігрантів ХХ ст. став фундаментом сучасного українського дизайну, який зберігає

автентичність, поєднуючи її з глобальними тенденціями.

Список використаних джерел:

1. Петро Ісаїв. Д-р Василь Королів-Старий. Краківські вісті, 31.12.1941 URL: <https://web.archive.org/web/20180305211540/https://zbruc.eu/node/60601> (дата звернення 17.10.2025)
2. Поліха Л.Я. Вияв «Мистецтва і Ремесла» у дизайні календарів та журналів Закарпаття початку ХХ століття. Вісник ХДАДМ: зб.наук.пр. – Харків. №1. 2011. с. 37-42.
3. Україна: 50 символів боротьби. Platfor.ma. 2022. Іл. М. Кінович. URL: <https://specials.platfor.ma/ukraine-50-symbols-of-resistance-en/> (дата звернення 19.10.2025)